

אוניברסיטת בר-אילן

**התניית אהבה אמהית כמשתנה המתווך את הקשר שבין חוויות
ילדות של התניית אהבה מצד ההורים לבין היענות הילד בגיל
שנתיים**

ליז כהן פריימן

**עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בביה"ס לחינוך של
אוניברסיטת בר-אילן**

תשפ"א

רמת גן

תקציר

המחקר הנוכחי הינו חלק ממחקר אורך מקיף בנושא פרקטיקות הוריות והשפעתן על היענות הילד על בסיס תיאוריית ההכוונה העצמית (Ryan & Deci, 1985; 2000; 2017; 2020). על פי התיאוריה, ישנם שלושה צרכים פסיכולוגיים בסיסיים ואוניברסליים - שייכות, מסוגלות ואוטונומיה - שתמיכה בהם תביא להיענות והפנמה איכותית ולהתפתחות מיטיבה של ילדים. לעומתם, פרקטיקות המביאות לתסכול הצרכים, כגון התניית אהבה, יביאו להשלכות שליליות על הילד ואף לפגיעה בהתפתחותו באופן כללי ובהתפתחותו הפרו-חברתית בפרט.

במחקר זה נעשה שימוש במספר מצומצם יחסית של גלי איסוף נתונים מתוך מחקר אורך גדול יותר, ולכן המדגם הנוכחי ($N=181$) הוא חלק ממדגם גדול יותר. המחקר הנוכחי כלל שלושה מועדים של איסוף נתונים: הגל הראשון ($W1$) כלל 293 אמהות ישראליות בשליש האחרון של ההריון הראשון שלהן כאשר הגיל הממוצע שלהן היה 27.2 שנים ($SD = 3.1$), האימהות מילאו שאלוני הערכה בקשר לתפיסת הוריהם כמתני אהבה. בחלקים הבאים איסוף הנתונים התבצע לאחר לידת התינוק. הגל השני ($W2$) בוצע כשנה וחצי לאחר הלידה, וכלל 192 אמהות וילדיהן כאשר הגיל הממוצע של האמהות היה 29.1 שנים ($SD = 3.2$), ושל הילדים היה 19.2 חודשים ($SD = 2.6$). במסגרת איסוף הנתונים האמהות מילאו שאלוני דיווח עצמי לצורך הערכת הפרקטיקות ההוריות של האם. הגל השלישי ($W3$) התרחש כשנתיים לאחר הלידה, וכלל 186 ילדים כאשר הגיל הממוצע שלהם היה 25.4 חודשים ($SD = 1.8$) ובמסגרתו השתתפו הילדים במשימת איסוף צעצועים במעבדה לצורך בחינת היענותם לדרישות האם. הניתוחים בעבודה זו מתבססים על 181 אמהות אשר לקחו חלק בכל שלושת השלבים שתוארו לעיל. כמו כן, 94 מהילדים במחקר הנוכחי הם בנים ו-87 בנות.

במחקר זה נבחנו תפיסות של אמהות את הוריהן כמתני אהבה כמנבאים של התפקוד הרגשי- חברתי של הילד באמצעות היענותו לבקשות האם בגיל שנתיים. אבן דרך משמעותית בהתפתחות פרו חברתית הינה התפתחות הנטייה להיענות (Compliance). היענות מעידה על יכולת הבנה של קיום סטנדרטים חברתיים ופעולה בהתאם להם, ולוויסות עצמי כך שהילד יכול לבצע התנהגות מסוימת ולעצור התנהגויות אחרות (Kochanska & Aksan, 1995; 2006).

ההשערה המרכזית במחקר היא שהתניית אהבה של האם כלפי ילדה בגיל שנה וחצי תתווך את הקשר בין חוויות הילדות של התניית אהבה של האם מצד הוריה, כל אחד בנפרד כפי

שדיווחה האם לעתיד בזמן ההריון, ובין היענות הילד בגיל שנתיים. השערה זו נבדקה באמצעות שימוש בטכניקת Bootstrapping (Preacher & Hayes, 2004).

השערת המחקר אוששה רק עבור תפיסת האם את אמה כמתנת אהבה ולא עבור אביה, נמצא כי התניית אהבה של האם מתווכחת את הקשר בין תפיסת האם את אמה לפני הלידה כמתנת אהבה לבין סגנון היענות הילד בגיל שנתיים. תוצאה זו עשויה להיות תולדה של נורמות חברתיות שתורמות לכך שהאם הינה המטפלת העיקרית של הילד במשפחות רבות ולכן יש לה השפעה גדולה יותר בעיצוב תפקודו הרגשי חברתי (Mkhwanazi, Makusha, Blackie, Manderson, Hall & Huijbregts, 2018).

המחקר תומך בתיאוריית ההכוונה העצמית ומוסיף לידע הקיים על הקשרים בין שימוש בפרקטיקות אימהיות שונות לבין היענות והפנמה כאינדיקציות להתפתחות פרו חברתית. לממצאי המחקר חשיבות בשדה הפסיכולוגי והחינוכי, מאחר ומדגישים את השימוש המוקדם של ההורים בפרקטיקות הוריות שונות והשפעתן על התפתחות הילד ויחסיו עם ההורה.